

Tilburg University

In Nederland is 'collectief' investeren volgens het Centraal Planbureau verspild geld!

Meulendijks, P.J.F.G.

Published in:
Kwartaalschrift Economie

Publication date:
2006

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Meulendijks, P. J. F. G. (2006). In Nederland is 'collectief' investeren volgens het Centraal Planbureau verspild geld! *Kwartaalschrift Economie*, 3(1), 7-13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

In Nederland is 'collectief' investeren volgens het Centraal Planbureau verspild geld!

PIETER J.F.G. MEULENDIJKS*

Meer dan twee jaar geleden schreven Dick Schouten en ondergetekende een artikel onder de rubriek 'Commentaar' in het Kwartaalschrift Economie (KE) op de toen verschenen studie van het Centraal Planbureau (CPB) 'Vier vergezichten op Nederland'¹ onder de titel 'De toekomst is rooskleuriger dan de Nederlandse regering denkt!'² We stelden dat de vergelijking van de door het CPB gepresenteerde vier scenario-uitkomsten over de periode van 2002-2040 grote verschillen opleverde met betrekking tot de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit per werkende. Ten opzichte van 2001 was bij het minst gunstige scenario sprake van een gemiddelde groeivoet van 1,2 % per jaar waardoor de index van de arbeidsproductiviteit in 2040 het niveau van 1,6 zou bereiken. Dat zou een gecumuleerde stijging van 60% betekenen. Het meest gunstige scenario ging uit van een gemiddelde jaarlijkse groeivoet van 2,1% en betekende dat de index van de arbeidsproductiviteit in 2040 een niveau van 2,3 zou kunnen bereiken en impliceerde dus een gecumuleerde stijging van maar liefst 130%. De resulterende twee scenario's lieten cijfers zien die tussen de hiervoor genoemde uitkomsten lagen. In alle gevallen ging ons nageslacht er qua welvaart significant op vooruit en was er dus geen generatieprobleem, integendeel! Ook andere rekenexercities in hetzelfde artikel, met andere vooronderstellingen m.b.t. de groeivoet van de arbeidsproductiviteit, de 'levensduur' van de gepensioneerden en de financieringswijze van de Nederlandse pensioenvoorzieningen, leverden resultaten op die bevestigden dat ons nageslacht in materiële zin, en in netto-terminen, welvarender wordt dan wij op dit moment zijn, ook al moet het meer belastingen en/of premies betalen. Ook de minder rooskleurige uitkomsten gaven geen aanleiding om te stellen dat de huidige generaties offers zouden moeten brengen ten bate van toekomstige generaties. Immers het gecumuleerde dalingspercentage van de arbeidsparticipatiegraad gaat in de periode van 2001 tot 2040 niet met 60% omlaag en zeker niet met 130%, want dit laatste cijfer is logischerwijze onmogelijk.

Een en ander kan op een eenvoudige manier worden begrepen met gebruikmaking van de alom bekende definitievergelijking van 'de welvaart' per inwoner van een land, glo-

* Dr. P.J.F.G. Meulendijks is verbonden aan de Faculteit Economie Bedrijfswetenschappen van de Universiteit van Tilburg en hoofdredacteur van het Kwartaalschrift Economie.

1 Huizinga, Free en Bert Smid, 2004, Vier vergezichten op Nederland; Productie, arbeid en sectorstructuur in vier scenario's tot 2040, CPB-Studie, Den Haag, november 2004.

2 Meulendijks, Pieter en Dick Schouten, 2004, De toekomst is rooskleuriger dan de Nederlandse regering denkt!, Kwartaalschrift Economie 1, 476-481.

baal weergegeven door de verhouding $B(\text{ruto})B(\text{innenlands})P(\text{roduct})/\text{Totale Bevolking}$ die weer per definitie gelijk is aan de verhouding $\text{BBP}/\text{Actieve Bevolking}$ vermenigvuldigd met de verhouding $\text{Actieve Bevolking}/\text{Totale Bevolking}$. Als nu door het (zich versnellende) vergrijzingsproces de Nederlandse arbeidsparticipatiegraad, hier breed gedefinieerd als de verhouding $\text{Actieve Bevolking}/\text{Totale Bevolking}$, extra daalt zal de arbeidsproductiviteit per werkende, zijnde de verhouding $\text{BBP}/\text{Actieve Bevolking}$, extra sterk moeten stijgen om de Nederlandse welvaart per inwoner in de toekomst minstens te handhaven. Dat impliceert uiteraard dat voor iedereen de belasting- en premiedruk omhoog zal gaan omdat hij, bij plausibele vooronderstellingen, vooral bepaald wordt door de verhouding $\text{Inactieve Bevolking}/\text{Totale bevolking}$. Als de arbeidsproductiviteit nu maar voldoende blijft stijgen ten opzichte van de dalende arbeidsparticipatiegraad dan gaat iedereen er, ook in de toekomst, in welvaart op vooruit. Dat is nu juist in het verleden in vele artikelen, op model- en cijfermatige wijze, duidelijk gemaakt, maar blijkbare niet in voldoende mate.

Daarom verwezen wij in onze KE-bijdrage van twee jaar geleden, via een voetnoot, opnieuw naar deze artikelen die voorheen reeds verschenen waren in het Maandschrift *Economie*, een van de voorlopers van het huidige KE, over de problematiek van de vergrijzing, de staatsschuld, het Nederlandse omslag/kapitaaldekkingssysteem en ook over het eekhoorentjesgedrag en het te verwachten falende sociaal-economische beleid van het kabinet Balkenende-II.

Regering en daarmee het CPB bleven doof, zelfs doofstom, voor alle door ons aangedragen argumenten. Blijkbaar moesten deze argumenten op een meer alledaagse manier aan de man gebracht zien te worden. En dat gebeurde in de *Volkskrant* van vrijdag 24 maart door Ad Kolnaar e.a.³, min of meer toevallig rond het tijdstip dat de bijzondere CPB-publicatie nr. 61⁴ over vergrijzing en de houdbaarheid van de Nederlandse overheidsfinanciën verscheen. Er volgde op donderdag 30 maart nu wél een commentaar, wederom in de *Volkskrant*⁵, van Casper van Ewijk, onderdirecteur van het CPB.

In de eerdere *Volkskrant*-bijdrage van Kolnaar e.a. wordt opnieuw een pleidooi gehouden om het al jaren groeiende nationale spaaroverschot van Nederland beter te benutten door de massa's geld die er mee gemoeid zijn (35 miljard euro = ongeveer 7% van het BBP), niet naar het buitenland te laten stromen, maar nu al te gebruiken voor zaken waar de huidige, maar ook de toekomstige Nederlandse burger profijt van zal hebben. Het kan bijvoorbeeld zonder uitstel worden aangewend voor zaken als gezondheidszorg, milieu, onderwijs, veiligheid, infrastructuur etcetera, zonder dat er een financieringsprobleem ontstaat. Een en ander levert een zeker niet te versmaden arbeidsproductiviteitsstijging op, maar dan breder opgevat als normaal gebruikelijk is.

Er bestaat daar bovenop in Nederland eveneens geen financieringsprobleem in verband met het reeds nu al aan de gang zijnde vergrijzingsproces van de Nederlandse bevolking, dat vanaf 2010 in versterkte mate zal toenemen. Immers, het groeiende Nederlandse

3 Ad Kolnaar e.a., Nederland gaat vlijtig sparend ten onder, de *Volkskrant*, vrijdag 24 maart 2006.

4 Ageing and the sustainability of Dutch Public Finances, ISBN 90-5833-269-1, CPB-publicatie nr. 61, Den Haag, maart 2006.

5 Casper van Ewijk, Rekening kan niet worden doorgeschoven, de *Volkskrant*, donderdag 30 maart 2006.

spaaroverschot blijkt structureel van aard te zijn. 'Ieder jaar houdt Nederland een dergelijk groot en zelfs groeiend bedrag over. Ieder jaar zou het dus weer kunnen worden ingezet voor ons eigenbelang. Merkwaardig is het dat het CPB ook in zijn recente publicatie over de vergrijzing weer aan dit grote spaaroverschot voorbij gaat.'

Kort samengevat⁶ wordt in deze recente CPB-publicatie gesteld dat de vergrijzing dwingt tot ingrepen in de overheidsvoorzieningen als toekomstige generaties daar eveneens en op hetzelfde niveau als de huidige generaties gebruik van willen maken. Volgens het CPB kunnen aanpassingen langs drie lijnen lopen: (1) lastenverzwaring, (2) bezuiniging op de ouderdomsvoorzieningen, hervorming van pensioenvoorzieningen en het verbreden van het draagvlak (bijvoorbeeld door het vergroten van arbeidsparticipatie) en (3) het afwentelen van de vergrijzingslasten op de volgende generaties.

Het CPB gaat weliswaar voorbij aan het structureel optredende Nederlandse spaaroverschot, maar besteedt gelukkig wèl, maar véél te weinig aandacht aan de belangrijkste factor die in het vergrijzings- en financieringsdebat een rol dient te spelen, namelijk de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit.⁷ Het valt op dat in het vijftien pagina's tellende betoog van de uitgebreide samenvatting het woord 'productiviteit(sgroei)' slechts twee keer gebezigd wordt. Ondergetekende vindt dit, na het hierboven gestelde, wel erg weinig.

Hoe dan ook, de belangrijkste reactie op Ad Kolnaar e.a. van Casper van Ewijk is te vinden in de twee laatste alinea's van zijn hierboven genoemde Volkskrant-artikel van 30 maart en luidt: "Nederland gaat volgens de hoogleraren (Ad Kolnaar e.a.; PM) vlijtig sparend ten onder. Zij verzetten zich tegen deze spaardrift en adviseren het geld te laten rollen. Vertaald naar het individuele niveau komt dit advies erop neer dat iemand die in de toekomst financiële problemen verwacht – omdat hij dan voor hoge uitgaven komt te staan of zijn inkomen sterk ziet dalen – nu zijn spaargeld maar beter kan opmaken. Wie zo handelt, vergroot het probleem in de toekomst. Dat geldt niet alleen voor individuele gezinnen, maar ook voor de overheidshuishouding." Deze uitspraak is een magnifiek voorbeeld van het onjuist toepassen van op zich juiste *micro*-economische inzichten (betreffende een individuele gezinshuishouding) op *macro*-economische omstandigheden (betreffende een nationale volkshuishouding, inclusief de nationale overheidshuishouding). Hij zegt hier met zoveel woorden, als onderdirecteur van het CPB, dat het door Kolnaar e.a. bepleitte nuttige **INVESTEREN** in Nederland verspild geld en dus dom is! Immers (volgens de tweede en derde alinea van zijn commentaar): "De internationale vervlechting van economieën is sinds het midden van vorige eeuw toegenomen. Investerings worden gedaan waar de beste combinatie van rendement en risico valt te behalen. Binnenlandse investeringen (ook in Nederland bijvoorbeeld; P.M.) zijn daarbij niet *per se* gunstiger of ongunstiger dan investeringen in het buitenland. Volgens de hoogleraren laat Nederland jaarlijks 35 miljard euro liggen. Deze stelling suggereert dat investeringen en beleggingen in het buitenland weggegooid geld zijn. (Dat zijn

6 Ontleend aan het UvT-persbericht 'Economen leveren commentaar op CPB-vergrijzingsstudie' van 7 april 2006.

7 De meesten onder ons zullen waarschijnlijk niet de moeite kunnen of willen nemen om kennis te nemen van de integrale inhoud van deze toch wel lezenswaardige studie. Het is daarom verstandig geweest om er voor te zorgen dat op de website van het CPB (www.cpb.nl) een uitgebreide samenvatting van deze bijzondere publicatie 'gedownload' kan worden.

ze helaas ‘ja’ voor Nederland zoals hierna nog zal blijken; PM). Ze verruimen echter de toekomstige bestedingen van Nederland. Het buitenlandse bezit genereert immers opbrengsten en kan bovendien te zijner tijd weer worden verkocht. De grotere bestedingsmogelijkheden komen in de toekomst goed van pas, wanneer de groei ongunstig wordt beïnvloed door de vergrijzing.”

Deze ‘renteniers-’ redenering mag dan meestal voor een individuele gezinshuishouding opgaan, maar in de Nederlandse praktijk van de Nederlandse volkshuishouding, inclusief de Nederlandse overheidshuishouding, is dat zeker niet zo. Kolnaar e.a. stellen dan ook: “Wegens het ontbreken van binnenlandse mogelijkheden wordt het overvloedige spaargeld belegd in het buitenland. Daar levert het rente-inkomsten, dividenden, etcetera, op. Maar dat geldt ook als het in Nederland zou worden belegd. Wel zijn buitenlandse beleggingen veel riskanter”

Dat de Nederlandse beleggingen in het buitenland riskant zijn wordt direct al duidelijk uit het ‘dollarartikel’ van Wim Boonstra, opgenomen in het onderhavige nummer van het KE-1-2006.⁸ Maar later wordt dit risico-probleem door dezelfde auteur nog duidelijker uit de doeken gedaan in zijn nog te publiceren vervolgartikel in het KE-2-2006 over de drijvende krachten achter de internationale vermogenspositie van Nederland. Uit beide artikelen komt naar voren dat het niet zo goed gaat met het Nederlandse externe netto-vermogensbezit, waarover Nederland de netto-rendementen volgens Casper van Ewijk zou kunnen ontvangen en eventueel later verkopen. Nederland lijdt volgens Wim Boonstra zwaar verlies op de al jaren optredende netto-kapitaalexport. Er is waarschijnlijk in de periode 1987-2004 geen sprake van een Nederlands gecumuleerd netto-renteniersprofijt maar van een significant gecumuleerd netto-renteniersverlies!

Kolnaar e.a. stellen in hun Volkskrant-artikel dan ook terecht, maar helaas niet expliciet bij naam genoemd, dat de arbeidsproductiviteit in de toekomst, weliswaar in een ruimere zin opgevat dan gebruikelijk is, sterk bevorderd kan worden door nu al in Nederland collectief te investeren in nuttige zaken omdat het geld daarvoor nú beschikbaar is. Er is genoeg leencapaciteit om extra overheidstekorten te financieren. Later zal de overheid, als het vergrijzingsproces in volle omvang plaats heeft, juist wél moeten zorgen voor overheidsoverschotten en dan is het te laat om de nagelaten extra collectieve bestedingen te bewerkstelligen.⁹ Op deze manier worden de toekomstige generaties alsnog het slachtoffer van de huidige regeringspolitiek.

Kolnaar e.a. willen daarom, overigens op grond van merendeels andere dan Boonstra’s argumenten, geen extra opbouw van de Nederlandse externe netto-vermogenspositie vanwege de huidige noodzakelijke en met gemak te financieren Nederlandse collectieve en rendabele investeringsmogelijkheden. Zij willen zeker niet zomaar al het geld laten rollen ten behoeve van de particuliere en collectieve consumptie. Vanuit hun visie ontstaat er geen

8 Zie Boonstra, Wim, 2006, De Amerikaanse externe positie en de toekomst van de dollar, in KE nummer 1, 2006, blz. 31.

9 Een en ander heeft te maken met het bijzondere Nederlandse pensioenstelsel dat grotendeels is gebaseerd op het kapitaaldekkingstelsel, naast het omslagstelsel. In het kader van het onderhavige ‘redactioneel’ kan ondergetekende hier niet nader op ingaan. Hij verwijst naar de hier gerefereerde ‘voetnoot’ artikelen.

solidariteitsprobleem tussen de huidige en toekomstige generaties als door het binnenlands collectief investeren de alles bepalende arbeidsproductiviteit per werkende maar voldoende sterk stijgt. Dat is hun echte boodschap.

Het is daarom raar dat bijvoorbeeld Bert de Vries, Nederlands oud-minister van sociale zaken (CDA), in het Nederlands Dagblad van 14 april j.l. terugkomt op zijn, in principe juiste, hoofdstelling van zijn recent uitgekomen boek, namelijk dat Nederland geen vergrijzings- i.c. generatieprobleem kent. Onder invloed van de hier bedoelde recente studie van het CPB en het recente debat op 11 april j.l. hierover in Den Haag, nuanceert Bert de Vries zijn mening over de kosten van de vergrijzing. 'Uit de cijfers van het CPB blijkt, volgens Bert de Vries, dat extra maatregelen nodig zijn om de vergrijzing te betalen: immers de rente daalt (is niet waar; PM), de zorgkosten stijgen (is zeker waar; PM) en de aardgasbaten dalen (is waarschijnlijk waar; PM).¹⁰ Ondergetekende en vele anderen met hem horen hier niet het noodzakelijk opkrikken van de fundamenteel noodzakelijke arbeidsproductiviteitsstijging uit Bert de Vries' mond komen. Dat is vreemd, want de noodzaak hiervan vloeit voort uit een tautologie ofwel uit het gebruiken van het boerenverstand, zoals hiervoor is aangetoond. Bert de Vries denkt dat de in de nieuwe CPB-studie uitgedragen extra te nemen (vooral micro-economische gefundeerde) maatregelen uit te leggen zijn aan de CDA-achterban, die graag wil dat de partij een 'warme uitstraling' krijgt: "De roep om warmte moet niet betekenen dat men de ogen sluit voor problemen." Dat doen Kolnaar e.a. (als CDA-ers) zeker niet, maar zij staan daarom wél betere oplossingen voor dan Casper van Ewijk (als woordvoerder van de auteurs van de bijzondere CPB-studie-nr.61) en Bert de Vries thans ventileren. De uitspraken van laatstgenoemden, en overigens ook van de andere economen die op 11 april j.l. commentaar leverden op de CPB-vergrijzingsstudie t.w. Bas Jacobs, Harrie Verbon en Flip de Kam, zijn merendeels van (micro-economisch getinte) en (nog erger) van boekhoudkundige aard. Volgens het UvT-persbericht 'Economen leveren commentaar op CPB-vergrijzingsstudie'¹¹ vindt Bas Jacobs dat er veel onzekerheden in de CPB-studie zitten, die nog veel beter in beeld moeten worden gebracht. In termen van oplossingen denkt hij aan een driesporenbeleid: minder aanspraken van ouderen op de overheid, verbeterde arbeidsparticipatie van ouderen en het vroegtijdig verdelen van de economische en demografische risico's. Bevorderen van een extra productiviteitsstijging etcetera, worden niet genoemd!

Harrie Verbon denkt dat de ouderen een groot deel van de rekening gepresenteerd krijgen. Hij pleit voor investeren in 'human capital': langer werken en meer kinderen krijgen (investeren in opvoeden). Daarnaast zouden de voorzieningen voor ouderen uit de AWBZ moeten worden overgeheveld naar aanvullende verzekeringen. Bevorderen van een extra productiviteitsstijging etcetera wordt ook hier niet genoemd!

Bert de Vries vindt, ná het recente uitkomen van zijn boek en vóór het debat van 11 april 2006, dat de pijn over een reeks van jaren moet worden verdeeld in plaats van een forse ingreep nu. Dat kan wanneer de volgende kabinetten naar een structureel begrotingseven-

10 Dit citaat kan men vinden in het NRC Handelsblad van vrijdag 14 april 2006 op pagina 3 van het katern Binnenland.

11 Ontleend aan het UvT-persbericht 'Economen leveren commentaar op CPB-vergrijzingsstudie' van 7 april 2006.

wicht streven, de AOW verder fiscaliseren, de hypotheekrenteaftrek beperken en ouderen stimuleren om langer te blijven werken, door te bezuinigen op faciliteiten in de levensloop-regeling voor ouderen alsook meer faciliteiten te scheppen voor het combineren van arbeid en zorg. Ook hier weer wordt het bevorderen van een extra productiviteitsstijging niet genoemd!

Tot slot: Flip de Kam, die het nog bonter maakt door te stellen dat direct de tering naar de nering moet worden gezet. De toekomstige generaties zijn volgens hem de grote verliezers als we maatregelen uitstellen. We mogen het zuur niet op hen afwentelen. De overheidsbestedingen moeten volgens hem met 2,6% van het BBP worden verlaagd. Dat kan stapsgewijs: geleidelijk de AOW naar 67 jaar en meer premie gaan heffen bij de senioren. Het kan allemaal meevallen, maar ook tegenvallen; bovendien stijgen de welvaartsverwachtingen van de burgers, dus niets doen is geen optie. Ook hier, tot slot, wordt wederom het bevorderen van een extra productiviteitsstijging niet genoemd!

Aldus, wat de direct hier voorafgaande stellingen betreft, is ondergetekende het eens met Menno Tamminga, redacteur van het NRC Handelsblad, daar waar hij op maandag 3 april 2006 in dit landelijk avondblad stelt dat het CPB moet stoppen met niet-gefundeerde paniekcijferij!

Och, zegt Ad Kolnaar (hier zonder de toevoeging 'e.a') in zijn bijdrage 'Over Fictie en Werkelijkheid' in de periodieke uitgave van het Rotterdamse studentenblad 'Aelementair'¹²: "In onze analytische pogingen een goed beeld van de werkelijkheid te krijgen moeten we noodgedwongen uitgaan van liefst bewust gekozen vooronderstellingen. We kunnen nu eenmaal niet alles overzien en moeten dus werken met bepaalde aannames. Deze zijn niet terug te voeren op bewuste rationele keuzen maar op mogelijk zelfs puur emotioneel bepaalde uitgangspunten en posities." Hij ziet een heropkomst van de ideologie in onze mens- en maatschappijwetenschappen waarbij ficties en wetenschappelijk onderzoek niet echt te scheiden zijn en stelt o.m.: "dat wij ook nu, of juist nu, weer worden overladen met boodschappen die op weinig meer berusten dan ficties..." Vervolgens noemt Kolnaar 'enkele zaken die onmiddellijk van doen hebben met ons eigen (economisch; PM) vakgebied. De nadruk ligt daarbij op recente, actuele beweringen.' Een van deze actuele beweringen sluit aan op hetgeen in het onderhavige 'redactioneel' ter discussie wordt gesteld en luidt: *"Wij hebben in ons land een financieel probleem. Als we niet fors ingrijpen dreigen allerlei zaken onbetaalbaar te worden."*

"Gedacht wordt (aldus Kolnaar; PM) dan aan bepaalde soorten overheidsuitgaven en steevast aan de sociale zekerheid. De voorstelling is echter vals. In feite houden we in dit land (Nederland; PM) vele miljarden (inmiddels zo'n 35 miljard, ons exportoverschot) over. Het verhaal over de dreigende onbetaalbaarheid is het bijna quasi-wetenschappelijke sausje over de ideologie van de Nachtwachtstaat. Het gaat overigens weer om hetzelfde oude en bekende ideologietje."

Na het voorgaande laat ondergetekende het aan de lezer van het onderhavige 'redactioneel' over om te beoordelen of Ad Kolnaar 'al of niet e.a' gelijk heeft. Een oproep dus aan de lezers van dit 'redactioneel' voor een bijdrage aan de rubriek 'Commentaar' van het Kwartaalschrift Economie.

12 Kolnaar, Ad, 2006, Over Fictie en Werkelijkheid, Aelementair, 5, 12-14.